

**PROGRAMA DE CREACIÓ
ARTÍSTICA COMUNITÀRIA
ALS BARRIS**

BARCELONA
DISTRICTE
CULTURAL

www.districtecultural.barcelona

bdccomunitaris@bcn.cat

eva garcía, comissaria

evagarcia@comuart.com

626786632

facebook.com/BcnDCultural

[@BcnDCultural](https://www.instagram.com/BcnDCultural)

[@BcnDCultural](https://twitter.com/BcnDCultural)

El programa **ART i PART creació artística comunitària als barris** és una iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona a través de l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) en el marc de Barcelona Districte Cultural. Durant cada una de les temporades, impulsa **5 creacions artístiques comunitàries en 5 barris de la ciutat**.

Que l'ICUB es plantegi impulsar un **programa d'arts comunitàries als barris**, i per tant a la ciutat, és abans de res **un repte i una oportunitat per al sector** per tal de possibilitar, desenvolupar i sensibilitzar. Amplia realitats; potencia la diversificació; aporta credibilitat i reconeixement al camí recorregut per entitats, col·lectius, artistes i equipaments; pot contribuir a donar més claredat a les bones pràctiques i els impactes, així com a fomentar l'edició de materials específics.

És **innovador**, ja que no existeixen referències sobre cap ajuntament, ni a l'estat ni a Europa, que hagi impulsat un programa de creació comunitària. L'experiència de *Barrios creando, creando barrios* del Patronato Municipal de las Artes Escénicas de Saragossa és la més propera, si bé es tracta d'un programa d'accessibilitat de la pràctica artística per als veïns de la ciutat mitjançant formacions. **ART i PART se centra en la creació artística col·laborativa entre professionals i no-professionals**, i obre preguntes a l'entorn de quin és el paper d'una institució pública en el desenvolupament d'aquest sector, quina és la cultura comunitària a Barcelona més enllà de les referències europees, britàniques o llatinoamericanes que han inspirat els projectes existents en l'actualitat, etc.

Arrencar als **barris** és valorar allò micro, visibilitzar el que ja s'està fent i poder-ho acompanyar aportant un reforç. Resignificar les petites històries que esdevenen a cada lloc i, per si mateixes, construeixen unes narratives específiques que es completaran en un mapa més ampli compost pel conjunt d'accions dels barris de Barcelona. Entendre la cultura com un **mosaic** construït per tessel·les: els ciutadans, els seus cossos, expressions, les seves memòries,..., i aglutinar tot això en una mirada més àmplia, macro, de **ciutat**, aportant coherència a través d'un marc —el programa—, de manera que no corri el perill de semblar un sembrat arbitrari mogut per la conveniència, la moda o la utilització.

Ens trobem davant d'un moment únic en el desenvolupament de les arts comunitàries al nostre país. Cal aprofitar les possibilitats que ofereix una institució pública i de ciutat, integrant els valors de les pràctiques de caràcter comunitari.

- Obrir espais de trobada i expressió comunitàries als barris.
- Promoure la vertebració social del territori a través d'accions artístiques (interbarris, intersectorials...).
- Acompanyar processos artístics comunitaris existents al territori.
- Estudiar l'impacte del desenvolupament del programa en l'àmbit de ciutat.

Cal destacar dues idees associades al marc teòric:

- Les arts comunitàries **no tracten de solucionar una problemàtica** a través de l'ús de l'art, sinó que han de permetre un espai d'expressió a les narratives diverses evitant que es realcin els estigmes. "(...) *L'art comunitari més potent —en termes socials, estètics i ètics— emergeix de la relació transparent i de benefici mutu entre un artista altament qualificat i un grup de persones identificades no per un problema, sinó per la necessitat d'expressar la seva humanitat*"¹.

¹ Eugene Van Erven, pàg. 47 *Revista Abierto al Público n. 4*, de La Red de Teatros, Auditorios, Circuitos y Festivales de Titularidad Pública. Eva García. Madrid, 2015.

- Els processos de creació comunitària activen el *contacte* entre persones que potser no haurien col·laborat en una aposta comuna d'una manera tan intensa. Cada individu es confronta amb si mateix, amb les seves idees i eleccions, i en la trobada amb l'altre —*el diferent*— s'obren nous possibles. S'activa un **aprenentatge mutu** sobre altres *maneres de fer* i sobre l'art.

L'elecció dels barris vol respondre a **contextos socioculturals que reflecteixin la diversitat de la ciutat**. En aquests, es reconeixen actors, entitats i institucions que s'impliquen en la proposta per identificar espais, històries, realitats socials **significants** en cadascun dels diferents territoris. Aquestes suposen el tema o el pretext des del qual arrenca cadascuna de les creacions artístiques comunitàries.

Partir de **models no-estandarditzats** segons unes suposades maneres de fer contribueix a enriquir el programa amb l'heterogeneïtat dels territoris, participants, ritmes i experiències.

Els **artistes** convidats a participar es posicionen en un rol d'**acompanyament** als grups. Hi ha propostes molt obertes: des de l'**escriptura compartida** fins a d'altres més properes a la creació i l'escriptura convencional, així com equips que proposen accions creatives en clau d'innovació. **ART i PART** pot convidar artistes comunitaris amb experiència que aportin noves pràctiques i puguin inspirar l'esperit del programa amb els seus enfocaments. S'afavoreix també l'acostament d'artistes que no han tingut experiències de caràcter comunitari per portar-les a terme per primera vegada.

ART i PART es submergeix en llenguatges diversos, híbrids i experimentals des de les arts vives, les visuals, les audiovisuals o les noves tecnologies. Petit format, gran format, íntim o massiu. Convertir en potencialment permeable qualsevol lloc de la ciutat amb una creació artística comunitària. Explorar amb els projectes les amplíssimes alternatives i escenaris d'exhibició que posseeix el territori o l'exhibició de les produccions en els espais culturals existents.

Un dels objectius del programa és dinamitzar i estimular aquestes pràctiques a la ciutat. La **continuïtat** dels grups implicats és una possibilitat. Així s'articulen **sinergies i aliances** —mitjançant les **xarxes de col·laboradors** de cada partenariat— que, a més de sensibilitzar, afavoreixen possibilitats d'estabilitat futura. Des de l'àmbit institucional, es promouen les condicions que facilitin la corresponsabilitat amb els projectes i s'articula la transversalitat fent confluïr en torn a les comunitats o les temàtiques a diverses i diferents institucions. Així es multipliquen els impactes, sumen esforços en una mateixa direcció i s'apropa la creació artística com estratègia a altres àmbits institucionals.

El procés comunitari no acaba amb la presentació de la producció artística. Aleshores arribarà la seva visibilitat, la disseminació dels resultats i altres impactes. Autors com Jan Cohen-Cruz expliquen que el tractament del procés i el resultat com dos aspectes diferents, fins i tot independents, no respon a la naturalesa d'aquests projectes. En art comunitari, el procés i el producte són una unitat i componen el teixit estètic integral de la proposta en què el resultat és una fita més en el procés que continua trobant diversos resultats.

Per últim, el programa vol abordar un **acompanyament pedagògic al públic en general** que no se sent interpel·lat per aquestes pràctiques i puguen ser, en part, per desconeixement dels codis propis i els valors diferencials i afegits que proposen pel sector cultural. S'han traçat aliances en diferents nivells comunicatius de la ciutat i mitjans de comunicació per una feina conjunta de disseminació perquè tothom tingui l'oportunitat, com a públic o com a artista emergent, de **formar-hi PART**.

L'art fa que emergeixi el significat de la vida, permet la interpretació del passat i ens traça l'escenari futur.

L'art és com les antenes de l'insecte que ens permeten avançar cap a allò que no veiem.

Totes les persones tenen el dret d'expressar la seva humanitat amb les seves paraules. Victor Turner

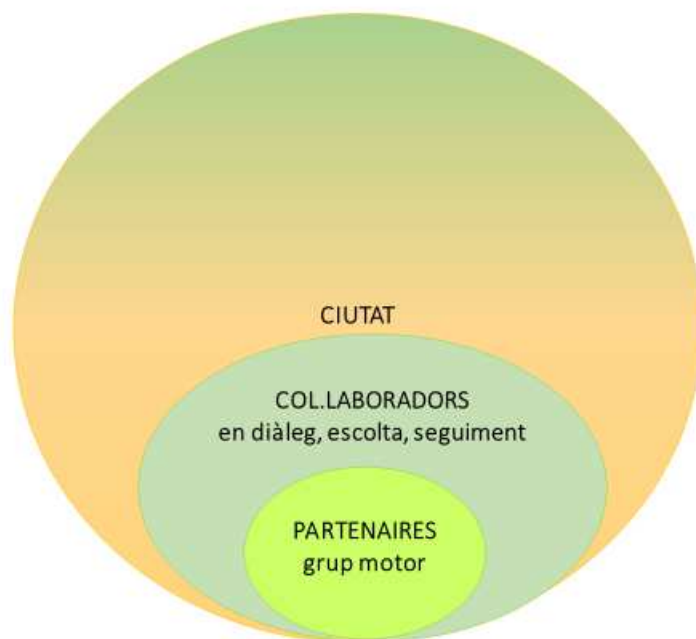
A la primera temporada del programa **ART i PART**, s'han creat **5 partenariats** que possibiliten col·laboracions entre organitzacions, equipaments, institucions, artistes, col·lectius i veïns i veïnes des de la transversalitat, la multidisciplinarietat i responen a l'especificitat de cada context de barri.

No es busca la creació de nous projectes, sinó articular la col·laboració entre entitats que ja tenen les seves activitats i donar-los l'**oportunitat de compartir una creació artística col·laborativa** que formi part, com una fase més, dels seus propis processos. En molts casos, les entitats tenen unes maneres de fer àmpliament provades i vàlides, i el programa pot crear una sinergia d'enfocament comunitari no solament amb el territori, els veïns i les veïnes, sinó convertint aquestes entitats, organitzacions, institucions en subjectes de la proposta comunitària. Proposant una feina conjunta amb lideratge híbrid. Compartint les pràctiques amb l'altre, permetent una mixtura dels mètodes propis. Entrant en un espai del no-saber.

La definició dels partenariats no s'ha donat des d'un diàleg preconditionat, sinó des de l'escolta, la recollida d'interessos, inquietuds, necessitats i complicitats entre la diversitat més gran possible d'actors culturals i comunitaris de cada barri participant. Cada projecte ha indagat el sentit de la creació conjunta en el seu context, el seu valor genuí i afegit que pot aportar. S'han donat diversos escenaris:

- El partenariat com a possibilitat d'unir-se a l'entorn d'una **temàtica** que les entitats o els veïns ja exploraven i sobre la qual sintonitzen sense haver-hi col·laborat abans (Ex., barri de Sant Pere i Santa Caterina amb la temàtica les dones). O bé aglutinar recursos i esforços en contextos en els quals veïns o organitzacions perceben que hi ha massa activitats que, a més, estan desarticulades.
- Com a possibilitat de donar **més volum i valor diferencial** a projectes existents, enfortint el vincle a l'entorn d'ells, i on la creació artística vol contribuir a amplificar i donar presència (Ex., barri del Raval amb el projecte de construcció de llums nadalencs #RavalKm0).
- Sumar a intensos **processos comunitaris i socials** realitzats als barris, però afegint-hi la perspectiva artística (Ex., barri de La Marina, on des del Centre Cívic La Casa del Rellotge, el Memorial Democràtic o Som La Marina es comptava amb un ampli recorregut sobre memòria obrera, i les creacions artístiques aprofiten gran part del camí recorregut des d'una altra aproximació).
- **Articular col·laboracions** que, per diferents raons, **no s'havien donat fins ara** (Ex., barri Poblenou, el Centre Cívic Can Felipa: *"Ja havíem col·laborat amb Hangar, amb La Escocesa... Teníem moltes ganes de fer-ho amb la Sala Beckett, però mai no havíem tingut l'oportunitat de fer junts un projecte"*).
- Contribuir a un **acompanyament d'equipaments i professionals** que no han explorat els seus vincles amb les comunitats de les quals formen part.

En relació amb cada partenariat, s'activa una **xarxa de col·laboradors** per preservar el **coneixement i l'articulació**. Els **col·laboradors** són **altres estructures de la ciutat** a les quals es convida a participar i amb les quals es vol compartir el procés, els sabers i els resultats derivats dels partenariats artístics comunitaris. D'aquesta manera, **ART i PART** repercuteix de manera transversal i interdepartamental a la ciutat creant altres sonoritats, complicitats i impactes. Aquest model de cercles concèntrics respon també a la cerca de **sostenibilitat** i ampliació dels desitjos que puguin generar-se de cara al futur per part dels partenariats, ja que el programa solament els donarà suport durant una temporada.

Els partenariats s'han definit de manera conjunta, coherents amb valors comunitaris i de **sostenibilitat interna**. Els *partenaires* han definit el seu rol en la proposta segons les seves possibilitats, els seus interessos i els seus sabers *versus* la sostenibilitat amb la seva activitat. En relació amb les competències que cadascú aporta, s'ha tractat de defugir un model predeterminat que, en ser heterogeni, podria portar a la creació de *calaixets* dins del mateix projecte i que, més que una creació col·laborativa, derivaria en una sèrie de serveis per a l'execució del projecte. Per a això, a més de la participació en els òrgans de governança, les entitats s'han involucrat en la fase de definició del projecte, sigui quin sigui posteriorment el seu rol dins d'aquest, la qual cosa ha permès un coneixement conjunt de la proposta i els seus objectius a tots els àmbits.

Cada projecte ha indagat el sentit de la proposta en el context, **la genuïnitat i el valor afegit** que aquesta podia aportar, sense caure en el malentès que no tots aquells projectes en què participa gent diversa tenen un sentit comunitari. S'engega amb un límit temporal d'un any per al desenvolupament de les creacions, raó per la qual els *partenaires* han establert un marc que defineix la creació artística com punt de partida i que permet un diàleg inicial amb els participants prou flexible per evolucionar.

S'ha **prioritzat la realització de les creacions en aquells contextos on es donaven unes condicions adequades**, ja que, tenint en compte que els processos comunitaris no manquen de dificultat, era essencial partir d'uns supòsits mínims: predisposició, confiança, teixit, autenticitat en el sentit, no sobrecarregar, etc.

ART i PART organitzarà trobades bimensuals dels **"5 partenariats, 5 barris"** que componen el programa, per tal de reflexionar sobre aspectes relacionats amb la pràctica comunitària, contrastar, constatar com els contextos dels barris, de la naturalesa i maneres de fer dels *partenaires* determinen els projectes... Es preveu la **publicació de les conclusions** en finalitzar la primera temporada ja que al programa esdevé una mena de laboratori sobre la pràctica de la creació comunitària.

LA MARINA DE PORT

espectacles	<ol style="list-style-type: none">1. <i>Atlas</i>. Idea i direcció d'Ana Borralho i João Galante.2. <i>Vida laboral</i>. Direcció de Claudia Faci.
temàtica	Memòria històrica lligada a la memòria obrera: passat, present i futur.
metodologia	Arts vives. Participació en la proposta escènica d'artistes. Procés de creació conjunta.
partenaires	El Graner, La Casa del Relotge i projecte Erasmus + "Som La Marina".
artistes acompanyants	Claudia Faci, Ana Borralho i João Galante.
col·laboradors	Memorial Democràtic de la Seat, Arxiu Històric de La Marina, Grup d'antics treballadors de la Philips, Pla de Barris, Districte de Sants-Montjuic.
participants	<ol style="list-style-type: none">1. Veïns i veïnes del barri + altres ciutadans (obertura a Barcelona). 100 persones a l'escenari.2. Veïns i veïnes del barri. Antics treballadors de les fàbriques. 50 persones al procés, 12 a l'escenari.
temporalització	7 mesos: de gener a juliol de 2018.

La Marina és un barri històricament fabril, marcat per les antigues fàbriques que hi havia al barri i que van despertar un fort esperit de lluita obrera entre els treballadors, que n'eren els veïns: la Seat, la Philips...

El programa se serveix del treball comunitari que ja s'ha dut a terme al barri amb els veïns derivat dels canvis que hi ha hagut arran de la desaparició de les fàbriques, amb les conseqüències sobre la identitat, el creixent atur, etc. Les creacions artístiques sumen un element nou. Entre els col·laboradors, aglutinem entitats que ja estaven implicades en la recerca sobre la memòria obrera del barri, però mai no l'havien abordat des del vessant artístic.

**SANT PERE,
SANTA
CATERINA I
LA RIBERA**

espectacles	"Xarxa de cures: ahir i avui.", creació multidisciplinar
temàtica	Documental de 30 min. Cartells fotogràfics a espais significatius per la temàtica.
metodologia	Cures, dona, intergeneracional, cos i espai.
partenaires	Arts vives. Un projecte intergeneracional amb dones . Co-creació entre veïnes del barri i artistes multidisciplinaris: moviment, audiovisuals, fotografia.
artistes acompanyants col·laboradors	Antic Teatre, La Bonne, Sindillar, Mescladís, TUDANZAS. Marta Galán, Ana Leitão (arts vives), Marta Vergonyos (audiovisual i performance) i Joan Tomàs (fotògraf). Karina Fulladosa i Isabel Segura acompanyant el procés teòric i reflexiu.
participants	Districte Ciutat Vella, Institut Català de les Dones, Departament de Programes de Temps i Economia de les Cures Direcció de Serveis d'Economia Cooperativa i Regidoria de Feminismes i LGTBI.
temporalització	Veïnes intergeneracional. 100 persones al procés, 40 a l'escenari.

Aquest partenariat vol geolocalitzar i posar al centre el treball de les cures que té lloc al barri de Sant Pere i Santa Caterina, on ja va existir una xarxa extensa i rica de cures compartides i suport mutu entre dones. Amb totes elles, les dones d'ahir, les d'avui i les de demà, explorarem com s'han reconfigurat aquestes xarxes.

Les cures naturalitzades com a femenines i no comptabilitzades en termes socioeconòmics reclamen un nou simbòlic que ens agradaria que es precipiti a través d'aquest procés de creació col·laboratiu. Entenem les cures com un espai fronterer entre la dimensió material, l'afectiva i la política; per això, cartografiar-les ens portarà a crear una nova cultura de les cures col·locant al centre i fent visible la infinita coreografia de gestos quotidians on aquestes cures succeeixen al nostre barri.

POBLENOU

espectacles	"Encreuaments", creació escènica
temàtica	Explorar diferents naturaleses i la relació amb la salut mental.
metodologia	Co-creació entre professionals i no-professionals amb acompanyament a l'escriptura i la direcció. Arts visuals i audiovisuals.
partenaires	Sala Beckett i Fundació Joia.
artistes acompanyants col·laboradors	Lali Álvarez (dramatúrgia) i Jorge-Yaman Serrano (direcció). Can Felipa, La Escocesa, Hangar, Fundació Privada Centre d'Higiene Mental Les Corts, Districte Sant Martí.
participants	Persones amb un acompanyament sobre la seva salut mental, participants dels diferents <i>partenaires</i> i veïns i veïnes del barri. 50 persones al procés, 20 a l'escenari.
temporalització	7 mesos: de gener a juliol de 2018.

Aquest partenariat proposa un laboratori de creació que implicarà entitats culturals i socials veïnes del barri de Poblenou. S'han trobat al voltant d'un interès comú: la nostra salut mental.

Un grup de persones heterogènies acompanyades per professionals de les arts escèniques i les arts visuals elaboraran una creació artística compartida amb la intenció de generar trobades i coneixement mutu. Es tracta d'un viatge creatiu on compartir els nostres talents creatius i diverses sensibilitats.

SANT ANDREU

espectacles	"Jaleo y Enjambre. Eixam i Rauxa" creació de base musical
temàtica	Identitat de barri, diferències socioculturals al districte. Identificació de la cultura al barri.
metodologia	Exploracions multidisciplinars: de l'espai amb el cos, de la sonoritat amb improvisació musical i dels volums amb objectes i l'espai.
partenaires	Pony Ganador, The Good Good, Pedra, Fàbrica de Creació Fabra i Coats, Amir Gazit Studio, David Cordero
artistes acompanyants	Claudia Faci, Ana Borralho i João Galánte.
col·laboradors	Escola Municipal de Música de Sant Andreu, Amics FIC, IMEB, Districte Sant Andreu
participants	Veïns i veïnes. 200 persones al procés, 60 a l'escenari.
temporalització	6 mesos: gener a juny 2018.

Els artistes residents a la fàbrica de creació Fabra i Coats surten al barri i conviden els seus veïns i veïnes a una exploració musical i dels sons del seu entorn. S'activaran tallers d'improvisació musical, derives (caminades per observar, imaginar i inspirar) i construcció de volums. Durant el procés de creació es transformaran els edificis i l'espai públic en un amfiteatre contemporani que aculli els artistes del barri i les seves històries. Música, arts visuals, instal·lacions, audiovisuals... Una barreja de llenguatges artístics perquè cadascú trobi la seva veu.

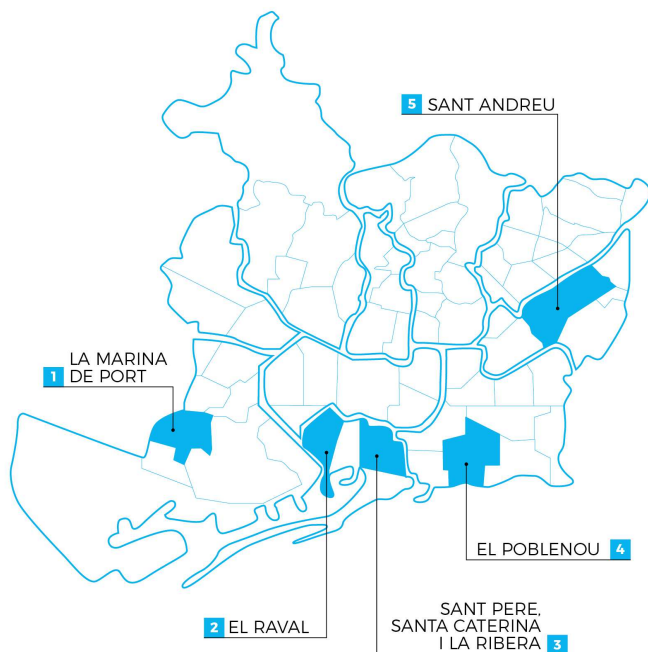
EL RAVAL

espectacles	<ol style="list-style-type: none">1. Creació itinerant a l'encesa dels llums del projecte <i>#RavalKm0</i> 2017.2. <i>Lluernes d'hivern</i>. Creació escènica encesa dels llums 2018.
temàtica	Diversitat d'expressions culturals que habiten el Raval a partir del cel i de les narracions sorgides a l'entorn de les constel·lacions, així com dels rituals nascuts al voltant del solstici d'hivern.
metodologia	Co-creació d'arts vives entre professionals i no-professionals procedents de diferents cultures. Arts de carrer i fotografia.
partenaires	Fundació Tot Raval, grups de cultura popular, INCA.
artistes acompanyants col·laboradors	Artistes col·lectiu INCA i altres. CCCB, La Capella, Districte Ciutat Vella, Barris en Dansa, Macba
participants	Grups o col·lectius de cultura popular, veïns i veïnes, comerciants... 200 persones al procés, 80 a la creació itinerant, 40 a l'escenari.
temporalització	15 mesos: de setembre de 2017 a novembre de 2018.

El punt de partida és el projecte ja existent #RavalKm0 que, a través de la construcció d'arcs de llum nadalencs, busca generar oportunitats formatives, laborals i comercials al barri, a la vegada que promou la millora de la seva imatge.

La creació proposa una celebració de la diversitat d'expressions culturals que habiten al Raval, a partir del cel i de les narracions sorgides a l'entorn de les constel·lacions i dels rituals nascuts al voltant del solstici d'hivern. La iniciativa vol reivindicar el dret de totes les persones de la ciutat a passar l'hivern amb escalfor i llum, tot investigant sobre l'expressió del cel i d'aquesta festivitat en cada cultura. La proposta es tradueix en un recorregut poc convencional en la forma i en el contingut, on se celebrarà el cel nocturn del solstici d'hivern que tots tenim en comú.

Un projecte amb una forta dimensió política a la torre de Babel de Barcelona.

5	barris
5	partenariats
5	creacions artístiques
575	participants en els processos
290	participants sobre l'escenari
23	partners
25	col·laboradors

temàtiques	La Marina de Port	Memòria històrica del barri vinculada a la memòria obrera: passat, present i futur
	Sant Pere, Santa Caterina i La Ribera	Cures, dona, intergeneracional, cos i espai.
	Poblenou	Explorar diferents naturaleses i la relació amb la salut mental
	Sant Andreu	Identitat de barri, diferències socioculturals al districte
	Raval	La diversitat intercultural com a oportunitat per al territori. Cultura popular
comunitats	La Marina de Port	Veïns i veïnes. Antics treballadors de les fàbriques
	Sant Pere, Santa Caterina i La Ribera	Veïnes intergeneracional
	Poblenou	Persones amb un acompanyament sobre la seva salut mental, participants dels diferents <i>partenaires</i> i veïns i veïnes del barri
	Sant Andreu	Alumnes escola música. Veïns i veïnes dels barris
	Raval	Grups o col·lectius de cultura popular, comerciants, veïns i veïnes
creacions artístiques	La Marina de Port	Arts vives
	Sant Pere, Santa Caterina i La Ribera	Arts vives, audiovisuals i fotografia
	Poblenou	Teatre i arts visuals
	Sant Andreu	Música, escèniques i arts visuals
	Raval	Arts vives, arts de carrer i fotografia